

DOI 10.18372/2786-5487.1.18740

УДК 371.3

Гулай Ольга Іванівна

доктор педагогічних наук, професор,
Луцький національний технічний університет
м. Луцьк, Україна
o.hulai@lntu.edu.ua

Карпюк Артем Леонідович

магістрант,
Луцький національний технічний університет,
м. Луцьк, Україна
lamerartur@gmail.com

SOFT I HARD SKILLS У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ТА НАВЧАННЯ

***Анотація.** У статті проаналізовано важливі для ефективної реалізації навчального процесу навички вчителя. Конкретизовано значення термінів soft і hard skills. Встановлено місце soft і hard skills у структурі професійної компетентності вчителя. Завдяки комплексному застосуванню таких навичок учитель зможе ефективно організувати навчальний процес, використовуючи сучасні технології та методи навчання, оцінювати рівень знань учнів та розвивати свою професійну майстерність.*

***Ключові слова:** навчання, викладання, професійні навички, ефективність навчального процесу.*

***Annotation.** The article analyzes the teacher's skills, which are important for the effective implementation of the educational process. The meaning of the terms soft and hard skills is specified. The place of soft and hard skills in the structure of teacher's professional competence has been established. Thanks to the comprehensive application of such skills, the teacher will be able to effectively*

organize the educational process, using modern technologies and teaching methods, assess the level of knowledge of students and develop their professional skills.

Key words: *learning, teaching, soft and hard skills, effectiveness of the educational process.*

Актуальність теми. Навчальний процес у сучасних умовах є динамічним та інноваційним. Професійна діяльність у освітньому закладі передбачає постійний творчий пошук, необхідність виходити за межі регламентованих вимог задля прийняття нестандартних рішень проблемних ситуацій. Як зазначає О. Біляковська, «...майбутні вчителі мають бути готовими працювати у нестандартних ситуаціях, здатними передбачати та прогнозувати результати своєї роботи, ефективно взаємодіяти, творчо реагувати, мислити креативно, постійно удосконалюватися та навчатися, бути інноваційно спрямованими. Від особистісного сприймання й усвідомлення майбутнім вчителем значущості «soft skills» залежатиме його успіх у професійно педагогічній діяльності та затребуваність у професійному конкурентному середовищі» [1]. Незважаючи на величезну кількість наукових та методичних публікацій стосовно різних аспектів викладацької компетентності (зокрема, [2-4]), ця тема залишається актуальною та затребуваною.

Мета статті – проаналізувати зміст дефініцій soft та hard skills, встановити їхні особливості стосовно основних учасників освітнього процесу – вчителів та учнів.

Результати дослідження. Ефективна взаємодія учасників освітнього процесу є запорукою отримання бажаного результату навчання. Важливими є вміння вчителя вести ефективну комунікацію, володіти навичками самоорганізації, управляти групами дорослих і дітей, керувати емоційними станами. Гнучкі навички (англ. Soft skills) – це «...комплекс неспеціалізованих, важливих для кар'єри навичок, які відповідають за успішну участь у робочому процесі, високу продуктивність і є наскрізними, тобто не пов'язані з конкретною предметною сферою» [5]. Дослідники зазначають, що гнучкі

навички мають універсальний характер, важливі для успішного професійного й життєвого самовизначення будь-якої людини незалежно від професії [4; 6]. У європейських країнах (в Україні зокрема) активно проводяться освітні реформи, які передбачають включення soft skills як значущих орієнтирів у програми підготовки бакалаврів та магістрів. Крім того, провідні компанії виділяють значні ресурси для розвитку даних навичок у власних працівників, включаючи їх у програми розвитку персоналу [7].

Технічні або професійні навички називають жорсткими (hard skills). Вони, як правило, добре вимірювані, досить стійкі, ототожнювані з конкретними конструкціями, тому входять до складу посадових інструкцій та кваліфікаційних характеристик випускників. У вчителя це можуть бути володіння предметом, використання технологій у навчанні, організаційні навички, оцінювання та звітування, розвиток професійних навичок та управління класом. Співвідношення основних гнучких та професійних навичок ілюструє рисунок 1.

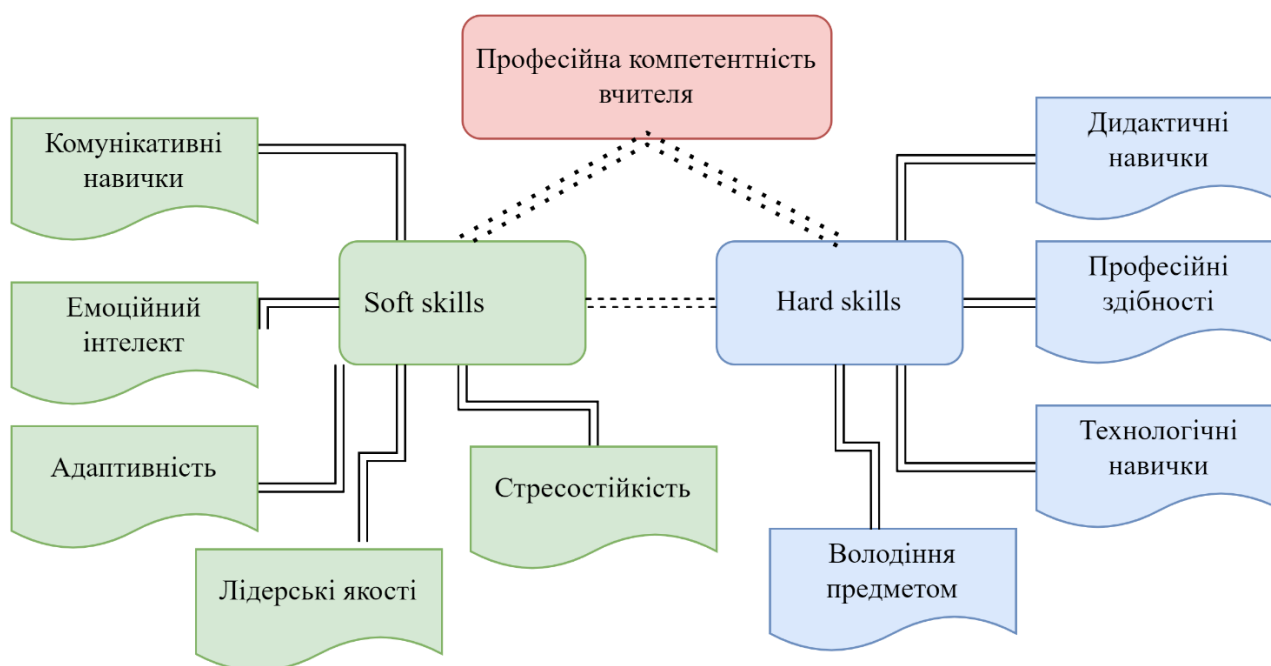

Рис. 1. Soft і hard skills у структурі професійної компетентності вчителя

Розглянемо окремі з них детальніше.

Комунікаційні навички як одні з найважливіших навичок для вчителя включають вміння слухати, говорити, писати та використовувати невербальну комунікацію. Вміння слухати є основою ефективної комунікації. Учителю важливо уважно слухати своїх учнів, проявляти інтерес до їхніх думок та ідей, що допомагає зрозуміти потреби та інтереси учнів, а також підтримує взаєморозуміння в класі. Важливо також вміти виявляти емоційний стан учнів за допомогою невербальних сигналів, таких як міміка та жести.

Ключовим умінням вчителя є спроможність передавати інформацію учням зрозуміло та доступно. Важливо вміти структурувати своє мовлення, використовувати чіткі аргументи та адекватно реагувати на запитання та коментарі учнів. Голос вчителя повинен бути виразним та чітким, щоб учні могли легко розуміти його слова. Учителю слід володіти грамотною мовою, використовувати правильну граматику та пунктуацію. Важливо також вміти структурувати текст, використовувати логічні зв'язки та чітко виражати свої думки. Учителю слід також вміти адаптувати своє письмо до різних аудиторій, наприклад, складаючи конспекти, створюючи звіти чи спілкуючись з батьками.

Важливою є невербальна комунікація (міміка, жести, тон голосу та інші невербальні сигнали). Учителю важливо вміти правильно використовувати ці сигнали для передачі своїх думок та емоцій, а також сприймати невербальні сигнали учнів, щоб зрозуміти їхні емоційний стан та потреби.

Лідерські навички – це набір вмінь та якостей, які дозволяють ефективно керувати класом, мотивувати учнів до навчання та сприяти їхньому розвитку. Комунікація є одним з найважливіших аспектів лідерських навичок. Учителю потрібно вміти ефективно спілкуватися з учнями, батьками та колегами. Він повинен бути відкритим до діалогу, чути й розуміти потреби та проблеми учнів, вміти пояснювати складні концепти простими словами та використовувати різні комунікаційні стратегії. Педагог має вміти працювати в команді з колегами, співпрацювати з батьками та іншими зацікавленими сторонами. Він повинен бути відкритим до співпраці, готовим ділитися знаннями та досвідом, а також вміти слухати та приймати інші точки зору.

Важливим компонентом лідерських навичок є вміння приймати рішення. Учителю потрібно бути здатним швидко та ефективно приймати рішення в різних ситуаціях, зокрема під час вирішення конфліктів, організації навчального процесу та взаємодії з учнями та батьками. Вміння приймати рішення допомагає забезпечити успіх учнів та створити сприятливу навчальну атмосферу.

Стрес є невід'ємною частиною роботи вчителя, що посилюється зовнішніми обставинами (пандемія, обмеження воєнного стану та ін.). Учителі часто стикаються з нестандартними ситуаціями на уроках, посиленими вимогами адміністрації, великою кількістю роботи та викликами, пов'язаними з учнями та їх батьками. Високий рівень стресу може негативно впливати на якість роботи вчителя, його здоров'я та загальний стан. Управління часом та стресом є важливими навичками для вчителя. Важливо навчитися планувати свій робочий день, встановлювати пріоритети, делегувати завдання та дбати про своє фізичне та емоційне здоров'я. Управління часом та стресом допомагає вчителям уникати перевантаження, вигорання та зберігати стабільність у своєму професійному та особистому житті.

Володіння предметом є однією з найважливіших Hard skills учителя. Ця навичка передбачає глибоке розуміння предмету, який викладається, і здатність передати ці знання учням. Це не тільки знання фактів і теорії, але й уміння застосовувати ці знання у практичних ситуаціях. Учителю слід бути впевненим у своїх знаннях (однак не боятися визнавати, що є більш компетентні люди) і мати здатність пояснити складні концепції простим і зрозумілим способом. Для досягнення глибокого розуміння предмету вчителю слід постійно оновлювати свої знання завдяки участі у семінарах і конференціях, а також обміну досвідом з колегами.

Науково-технічний прогрес стрімко рухається уперед, тому слід постійно поглиблювати свої знання і вдосконалювати навички. Це можна зробити шляхом участі у професійних програмах розвитку, курсах підвищення

кваліфікації, а також самостійного опрацювання наукових публікацій і вивчення методик навчання.

Використання технологій у навчанні є одним з найважливіших аспектів розвитку сучасної освіти. Це спосіб залучення учнів до активної навчальної діяльності та розвитку Soft і Hard skills усіх учасників освітнього процесу. Одним з найпоширеніших способів є використання комп'ютерних програм та онлайн-ресурсів. Учителі широко застосовують спеціальні програми для створення презентацій, відеоуроків, тестів, інтерактивних вправ та ігор, а також інших навчальних матеріалів. Використання інтерактивних дошок та проекторів дозволяє відтворювати різні навчальні матеріали, включаючи тексти, зображення, відео та аудіо.

Сучасні цифрові технології дозволяють вчителям використовувати онлайн комунікацію та співпрацювати з учнями та колегами з різних куточків світу. Сучасний освітній процес неможливий без таких елементів, як електронна пошта, чати, форуми та інші засоби комунікації для обміну ідеями, досвідом та навчальними матеріалами, а також для спільної роботи над проектами та завданнями.

Учителі можуть використовувати віртуальну реальність для створення імерсивного навчального середовища, де учні можуть досліджувати різні місця, події та сценарії, які в іншому випадку були б важко або неможливо відвідати у реальному житті. Доповнена реальність дозволяє об'єднувати віртуальний та реальний світи, додаючи інтерактивні елементи до реального оточення.

Оцінювання та звітування є важливою складовою роботи вчителя. Ці процеси допомагають визначити рівень засвоєння матеріалу учнями, оцінити їхні досягнення та забезпечити об'єктивну інформацію про їхній прогрес. Ці професійні навички також допомагають вчителю визначити ефективність своєї роботи та внести необхідні корективи у навчальний процес.

У процесі оцінювання вчитель може використовувати різні методи та форми, такі як письмові роботи, тестування, проектні завдання, усні відповіді, практичні вправи тощо. Важливо, щоб оцінювання було об'єктивним та

справедливим, а також спрямовувалося на розвиток учнівських навичок та знань. Оцінювання може бути підсумковим (після завершення певного етапу навчання) або формувальним, коли воно проводиться протягом навчального процесу з метою коригування та покращення навчання. Формувальне оцінювання дозволяє вчителю виявити проблемні моменти у навчанні учнів та вчасно внести зміни у свою роботу.

Окремо варто згадати про креативність, яка є ознакою як Soft, так і Hard skills. Креативність характеризується здатністю сприймати світ по-новому, знаходити приховані закономірності, встановлювати зв'язки між, здавалося б, непов'язаними явищами та генерувати несподівані рішення. За даними World Economic Forum, навички креативності виділено серед найбільш затребуваних універсальних гнучких умінь. Однак, професія учителя потребує застосування креативності на усіх етапах педагогічної діяльності – від написання плану уроку до його практичної реалізації, створення нестандартних методів і форм викладання предмету та оцінювання ступеня досягнення поставленої мети, організації спілкування з учнями, батьками та колегами тощо. Креативний учитель має власний стиль розв'язання педагогічних ситуацій, знає та може професійно користуватися унікальними підходами, методами та прийомами до кожної дитини зокрема та дитячого колективу загалом.

Слід зазначити на результати дослідження «Soft skills» як визначальної складової якісної фахової підготовки майбутнього педагога [8] «Soft skills» у практиці підготовки майбутніх викладачів закладу вищої освіти [9].

Висновки. Soft і Hard skills є невід'ємною основою професійної компетентності вчителя. Soft skills допомагають вчителю ефективно спілкуватися з учнями, створювати сприятливу атмосферу в класі, розвивати емоційний інтелект учнів та стимулювати їх самостійність та саморозвиток. Вони також забезпечують співпрацю з батьками, вирішення конфліктних ситуацій та особистісний розвиток. Завдяки застосуванню Hard skills учитель зможе ефективно організувати навчальний процес, використовуючи сучасні

технології та методи навчання, оцінювати рівень знань учнів та розвивати свою професійну майстерність.

Список використаних джерел

1. Biljakowska O. Soft skills» як необхідна складова якісної професійної підготовки майбутнього вчителя. *Uniwersytet Humanistyczno-przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie. Rocznik Polsko-Ukraiński*. 2018. № 20. P. 175 - 185.

2. Зеленська Л. Формування у майбутніх учителів навичок soft skills у процесі викладання навчальної дисципліни «Коучингові технології в освіті». *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2021. № 4. P. 59 - 68.

3. Басараб О. Т., Ларіонова І. Т. Розвиток hard skills і soft skills при викладанні освітніх компонент теоретико-правового блоку у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану: зб. наук. пр.[конф.(м. Харків, 26 трав. 2023 р.)]. - Вінниця: ХНУВС, 2023. С. 19 - 21.

4. Дзевицька Л., Цапко А., Солтис Н. Забезпечення розвитку soft skills у студентів вищих навчальних закладів: інноваційні стратегії та ролі освіти. *Перспективи та інновації науки*. 2023. № 14(32).

5. Смагіна Т., Шуневич О. Умови розвитку гнучких навичок (soft skills) педагогів у процесі навчання на курсах підвищення кваліфікації. *Український педагогічний журнал*. 2019. № 2. С. 73 - 80.

6. Дороніна Т., Іванова В. Hard skills та soft skills у професійному стандарті вчителя. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 6 (12).

7. Samoliuk N. M. Soft та hard skills на ринку праці: сутність та складові. *Bulletin National University of Water and Environmental Engineering*. 2021. № 4(96). P. 275 - 294.

8. Кутова С., Свідерська О. «Soft skills» як визначальна складова якісної фахової підготовки майбутнього педагога. *Наукові інновації та передові технології*. 2022. № 10 (12).

9. Стинська В. В., Прокопів Л. М. Серман Л. І. «Soft skills» у практиці підготовки майбутніх викладачів закладу вищої освіти. *Гірська школа Українських Карпат*. 2021. № 24. С. 100 - 103.